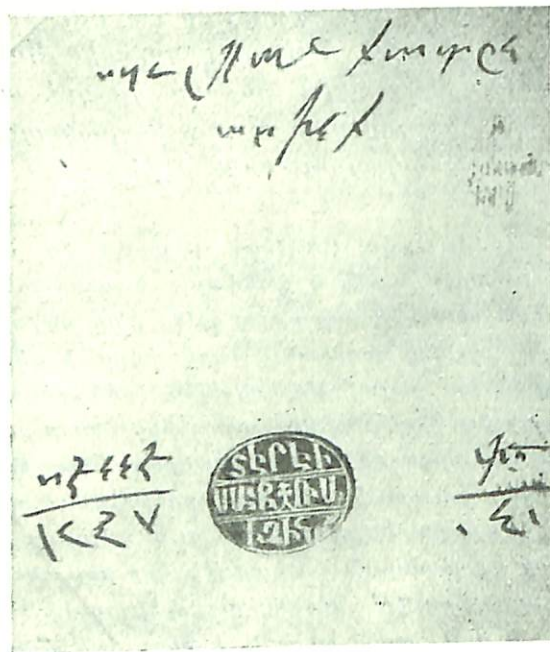

Թիւ 4. — Սուլթան Գասթրմի տրուած ստա-
ցագիրք. թուական 1237 (1818): « Սափրա
Ազգէսի » տարեկան 40 փարայ: « Գասթրմ -
փաշայ » ծորը լեցնելու համար կ'առնուէր:
Կնիք. Տէրէի. Սափրա. իշխմ:

Եթէ պէտք ըլլար բոլոր հարկերուն և
տուրքերուն մասին մանրամասն բացա-
տրութիւններ տալ, ամբողջ հատոր մը
գիրք կրնայինք լեցնել. բայց մենք չենք
ուզեր մեր ընթերցողները ասկէ աւելի
զբաղեցնել այս նիւթով, այլ կը բաւա-
կանանանք միայն տուրքերու վրայ ալ
խօսիլ և փակել առ առ այժմ մեր այս
փոքր ուսումնասիրութիւնը:

7. — « Էօշլը » կամ « Աշար » (Տա-
սանորդ). մշակուած հողերու բերքերուն
վրայ դրուած տուրք:

8. — Մաքսերու հասոյթներ:

9. — Հանքերէն ստացուած տուրքեր:

10. — « Աղնամ Բէսմի »: Ոչխարներու
եւ այծերու վրայ դրուած տուրքեր. ա-
սոնք իրենց հետեւեալ ստորաբաժանում-
ներն ունէին: — Սէլամէթ Ազգէսի: —
Կէչիտ Բէսմի: — Թօփրազ պասուր փա-
րասը: — Աղլը (փարախ) փարասը: —
Չիթ (ցանկապատ) փարասը: — Օթլազ
Բէսմի: — Եսեկազ Բէսմի: — Գըշլազ Բէս-
մի: — Աղնամ պաճը: — Գասապխանէ

պաճը: — Սալահխանէ պաճը: — Սէրխա-
նէ, Քէլլէխանէ, Բազախանէ պաճը: —
Քէլլէ, Այազ, Ճիկէր փարասը: — Տէմ
(արիւն) Բէսմի: — Պալթա Բէսմի: — Չէպ-
խիյէ, Միւրտէ Բէսմի (զենման տուրք): —
Տէվէ, Ճամուս (գոմէշ) Մանտա, Էօքիւզ,
Ինէք, Աթ, Էսթէր (ջորի) Մէրքէպ Բէսմի:
— Բէսմի խինգիր (խոզ), Բէսմի ճանա-
վար, Բէսմի սէրչին, Տէրչին (վայրի խոզ,
խոշոր կինճ):

11. — « Էմլաքը Էմիրիյէ » (Պետական
կալուածներ): Առանց ժառանգորդի մնա-
ցած կառավարութեան կողմէ գրաւուած
հողեր ու կալուածներ:

Ասոնք ալ իբր պետական հասոյթներ,
տուրքերու բաժնին մէջ կ'ընդնան:

12. — « Էմլաքը Մազպուլթա » (գրաւ-
ուած կալուածներ):

Կառավարական գանձը նեղը մնացած
ատեն հարուստներուն կալուածները՝ հա-
րըստութիւնները մէկ մէկ պատրուակով կը
գրաւուէին: Առաջին դէպքը տեղի ունեցած
է Հիճրէթի 941 (1522) թուականին, երբ
Տէֆթէրտար Խսկէնտէր Չէլէպիի ինչքերը
« Սըրքունիս » գրաւուեցան:

13. — « Բուսումու Միւթէնէվլիա »
(Զանազան Տուրքեր):

Մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ նիւթե-
րու վրայ դրուած քմահաճ տուրքեր էին,
որոնք Արքունի Գանձուն նեղ կացութեան
մատնուած միջոցին այլեւայլ անուաններու
տակ պարտաւորիչ կերպով կը գանձուէին
ժողովրդէն:

Այս տուրքերու կարգին կը յիշուին նաեւ
« Թապուլթ Ազգէսի », « Տէֆն Ազգէսի » (դա-
զաղի ստակ, թաղման ստակ) ի նման տուր-
քեր, որոնց մասին եւս պիտի խօսինք երբ
առիթը ներկայանայ:

« Թանգիմաթ » ի հաստատութեամբ՝ այս
տուրքերուն ամենամեծ մասը ջնջուեցաւ:
Ասոնցմէ ոմանք արդէն « Թանգիմաթ » էն
ալ առաջ ի զօրու չէին:

ԱՂԲԻԻՐՆԵՐ. — թէքիալիֆ Գալաթիի. — Be-
lin: Essai sur l'Histoire Economique de la
Turquie. — Hammer. — Jouannin. — Ubicini
և այլն:

Գ. ՀԱՍՏԻՐ

ԿՈՏՏԱՆԶ

Եթէ վիշտն իմ կը թլուի քեզ անարիւն՝
Այդ պատճառով մի նըկատեր զայն փոքրիկ.
Ճշմարիտ ցաւն ունի միայն տրտմութիւն
Եւ սրտին մէջ կը ծըրարուի հանդարտիկ:

Վէրքերն ամէն որ բարձրաձայն կ'արիւնին՝
Կը բըժըշկուին խընամքներով բընական,
Դարման չըկայ բայց վէրքերուն այն խորին՝
Որոնք անդու կուրծքին ներքեւ կը կոտտան:

Հրճուանքն ունի բարեկամներ բիւրաւոր
Բայց վիշտն ունի տրտմութիւնն իր միմիայն.
Մարդ ինքնիրմով կ'իջնէ անդունդն ահաւոր,
Գիտակցաբար, մէն միայնակ ու անձայն:

Կործանումէն յետոյ իշաւ իմ վըրայ
Անդորրութիւնն՝ զոր խնդրեցի անձկագին,
Եւ տրտմաշունչ լըճակ մըն եմ ես հիմա
Ուր կը ցոլայ պատկերն հոգւոյն մարդկային:

Եթէ դառնաս իմ ծոցիս մէջ նեղելու
Փոթորիկներն հետաքրքիր աչքերովդ,
Դու միմիայն հոն խեղդուած պորերու
Պիտի գտնես յիշատակներ ոսկըրուտ:

Վշտի տիղմն է վաղ ծնրադրած կուրծքիս տակ
Եւ նայուածքն իմ կը փալփըլի անաղարտ,
Զի իմ հոգին լըճակ մըն է անյատակ՝
Վըրան քաշած քօղ մը կապոյտ՝ աստղազարդ...

ՎԱՀՐԱՄ ՍՅՅԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՍՈՒԳԸ

Հոն է ջախջախ քընարն, անկիւն մը նետուած,
Գերեզմանի մը պէս ցրտին, տխրամած.
Լարերը չեն թրթաւր, փոշի նստած է
Կուրծքին վըրայ. քերթողին սուզը մե՞ծ է:

Աստուածային գործին էր նա երբեմնի,
Ուր կ'երգէին քերթվէներ հուր երկինի.
Օր մը սակայն, սե՛ւ օր, ինկաւ քնարը վար,
Ու քերթողին դողա՛ց հոգին դալկահար...:

Երազներու, բաղձանքներու շինջ օրեր՝
Վաղո՛ւց մարած, հոգին ա՛լ չէր օրօրեր
Յոյսը վաղուան. ներկան ծաղրած էր զանի,
Ու չէր դիւթուեր տեսիլներէ գեղանի:

Սէրէն լքուած, անյոյս, կեանքին անարեւ
Կը պատրաստուէր տալու վերջին իր բարեւ.
Սիրտը սառած կուրծքին տակ, ա՛լ չէր տրոփեր,
Բախտը նետած էր հիւրամերժ գինք ափեր:

Հըմայքէ մերկ, անհրապոյր էր բովանդակ
Տիեզերքը, զինքը բանտող նեղ վանդակ,
Ուրկէ՛ անձկոտ սեւեռած իր նայուածքներ
Անձանօթին՝ կեանքի ժամերն կը համրէր...:

Բանաստեղծին սուզը մե՞ծ է, ա՛լ չ'երգեր.
Կշտացա՞ծ է փառքէն, վիշտեր ու վէրքեր՝
Ինկան բաժին անոր որ լոյսն էր բերած
Մոլորակիս անկիւններուն ստուերամած:

Գիշերներուն սարսուռներով կ'ապրի ան,
Իր խոկերուն մէջ խորասոյգ, Բարիան
Է Մարդկութեան, որուն երգեց վիշտն ու սէր.
Ճակատագի՛րդ, ո՛վ բանաստեղծ հէք, ա՛յս էր...:

Հին աստուածներն ինկան իրենց գահոյքէն,
Հիմա կարկինն ու մեքենան կը յարգեն.
Դարը քա՛ր է, աշխարհքը՝ սա՛ն է պատեր,
Մութին մէջ լուռ հեծէ՛, սի՛րտ իմ կարեւէր...

Վ. Ս. ԲԻՐՈՍ